

САЛІЧНА ПРАВДА¹ (витяги)

I. Про виклик на суд

1. Якщо когось викличуть на суд за законами короля і не з'явиться, присуджується до плати 600 денаріїв, що становить 15 солідів (солід – золота монета, денарій – срібна монета, що становить 1/40 соліда).
2. Якщо хто-небудь, викликавши іншого на суд, сам не з'явиться, і якщо його не затримає якась законна причина, присуджується до сплати 15 сол. на користь того, кого він викличе на суд.
3. І той, хто викликає іншого на суд, у супроводі свідків має прийти до його будинку і, якщо останній буде відсутній, має покликати дружину або кого-небудь із домашніх для того, щоб вони повідомили йому про виклик на суд.
4. Якщо ж (відповідач) буде зайнятий несенням королівської служби, він не може бути викликаний на суд.

XIII. Про крадіжку вільних

1. Якщо три особи вкрадуть вільну дівчину, вони зобов'язані заплатити по 30 сол. кожен.
6. Якщо ж дівчина, яку вкрадуть, виявиться під захистом короля, у такому випадку за порушення *frītus* (королівського миру) платиться 2500 ден., що становить 63 сол.
7. Королівський раб або літ (напіввільний), що украли вільну жінку, підлягають смерті.
8. Якщо вільна дівчина добровільно піде за рабом, вона втрачає свободу.
9. Вільний, що взяв чужу рабину, зазнає такої ж кари.

XIV. Про напади і грабежі

1. Якщо хто-небудь пограбує вільну людину, напавши на неї раптово, і буде викритий, присуджується до сплати 2500 ден., що становить 63 сол.
2. Якщо римлянин пограбує салічного варвара, треба застосувати вищевказаний закон.
3. Якщо ж франк пограбує римлянина, присуджується до штрафу у 35 сол.
6. Якщо хто-небудь нападе на чужу віллу, усі викриті у цьому нападі присуджуються до сплати 63 сол.

---

¹ Матеріал створено на основі навчального посібника Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008 730 с.

XV. Про вбивства або якщо хто-небудь украде чужу дружину

1. Якщо хто-небудь позбавить життя вільну людину або умикне чужу дружину від живого чоловіка, присуджується до сплати 8000 ден., що становить 200 сол.

XVI. Про підпали

2. Якщо хтось спалить дім із прибудовами і буде викритий, присуджується до сплати 2500 ден., що становить 63 сол.

3. Якщо хтось спалить комору або тік з хлібом, присуджується до сплати 2500 ден., що становить 63 сол.

XVII. Про рани

1. Якщо хтось намірється позбавити життя іншого, але промахнеться ударом і буде викритий, присуджується до сплати 2500 ден., що становить 63 сол.

3. Якщо хтось ударить іншого по голові так, що відкриється мозок і випадуть три кістки, присуджується до сплати 1200 ден., що становить 30 сол.

XVIII. Про те, якщо хтось звинуватить перед королем невинну людину

1. Якщо хто-небудь звинуватить перед королем невинну людину, коли та відсутня, присуджується до сплати 2500 ден., що становить 63 сол.

Доп. 1-е. А якщо покладе на нього таку вину, за яку у випадку підтвердження має бути смертна кара, звинувачуваний присуджується до сплати 8000 ден., що становить 200 сол.

XXVI. Про вільновідпущених

1. Якщо якась вільна людина в присутності короля через денарій відпустить на волю чужого літа без згоди пана останнього і буде викрита, присуджується до сплати 4000 ден., що становить 100 сол. Речі ж літа мають бути повернені його законному панові.

2. Якщо хтось у присутності короля через денарій відпустить на волю чужого раба і буде викритий, присуджується до сплати панові вартість раба і, понад те, 35 сол.

XXVII. Про різноманітні крадіжки

1. Якщо хтось вкраде з вожака чужого телячого стада дзвіночок і буде викритий, присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол., не рахуючи вартості вкраденого і відшкодування збитків.

2. Якщо хтось залізе у чужий сад з метою крадіжки, присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол., не рахуючи вартості вкраденого і відшкодування збитків.

10. Якщо хтось викосить чужий луг, втрачає свою працю.

11. І якщо вивезе сіно додому і складе його там, присуджується до сплати 1800 ден., що становить 45 сол., не рахуючи вартості украденого і відшкодування збитків.

23. Якщо хтось виоре чуже поле без дозволу господаря, присуджується до сплати 15 сол.

25. Якщо ж хтось засіє його, присуджується до сплати 1800 ден., що становить 45 сол.

XXIX. Про скалічення

1. Якщо хтось скалічить руку або ногу іншому, позбавить його ока або носа, присуджується до сплати 4000 ден., що становить 100 сол.

3. Якщо хтось відірве великий палець на руці або нозі, присуджується до сплати 2000 ден., що становить 50 сол.

5. Якщо ж хтось відірве другий палець, а саме той, яким натягують лук, присуджується до сплати 1400 ден., що становить 35 сол.

9. Якщо хтось каструє вільну людину, присуджується до сплати 8000 ден., що становить 200 сол.

XXX. Про образу словами

1. Якщо хто-небудь назве іншого потворою, присуджується до сплати 3 сол.

3. Якщо хтось – чоловік або жінка – назве вільну жінку повією і не доведе цього, присуджується до сплати 1800 ден., що становить 45 сол.

7. Якщо хтось назве іншого наклепником або брехуном і не зможе довести, присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.

XXXV. Про вбивство або пограбування рабів

1. Якщо якийсь раб позбавить життя раба, пани хай розділять між собою вбивцю.

Доп. 1-е. Якщо хто поб'є чужого раба і на 40 ночей відніме у нього працездатність, присуджується до сплати 1,3 сол.

5. Якщо чужий раб або літ позбавить життя вільну людину, сам вбивця віддається родичам вбитої людини як половина композиції, а володар раба сплачує другу половину композиції.

6. Якщо хтось украде або позбавить життя дворового слугу, або коваля, або золотої справи майстра, або свинопаса, або виноградаря, або конюха і буде викритий, присуджується до сплати 1200 ден., що становить 30 сол.

XXXIX. Про крадіїв рабів

1. Якщо хтось надумає зманими чужих рабів і буде викритий, присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.

2. Якщо хтось викраде вільну людину і (проти нього) не буде правдивого доказу, він має представити соприсяжників ніби при вбивстві, якщо він буде неспроможним знайти соприсяжників, присуджується до сплати 8000 ден., що становить 200 сол.

XLІ. Про вбивство людини

1. Якщо хтось позбавить життя вільного франка або варвара, що живе за Салічним законом, і буде викритий, присуджується до сплати 8000 ден., що становить 200 сол.

2. Якщо хтось позбавить життя людину, що перебуває на королівській службі, або вільну жінку, присуджується до сплати 24 000 ден., що становить 600 сол.

3. Якщо хтось позбавить життя людину, яка знаходиться на королівській службі, або ж вільну жінку, присуджується до сплати 24 000 ден, що складає 600 сол.

5. Якщо хтось позбавить життя римлянина – королівського співтрапезника і буде викритий, присуджується до сплати 12 000 ден., що становить 300 сол.

XLV. Про переселенців

1. Якщо хтось побажає переселитися у віллу до іншого, і якщо один або декілька із жителів вілли захочуть прийняти його, але знайдеться хоча б один, який чинитиме опір переселенню, він не буде мати права там поселитися.

2. Якщо той, кому пред'явлено протест, не захоче піти звідти, і при цьому його не буде затримувати яка-небудь законна перешкода, тоді той, хто заявив протест, просить графа з'явитися на місце, щоб вигнати його звідти. І за те, що він не хотів послухати закону, він втрачає там результати своєї праці і крім того присуджується до сплати 1200 ден., що становить 30 сол.

3. Якщо тому, хто переселився, протягом 12 місяців не буде пред'явлено ніякого протесту, він повинен залишатись недоторканим, як і інші сусіди.

XLVIII. Про неправдиве свідчення

1. Якщо хто-небудь дасть неправдиве свідчення, присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.

XLIX. Про свідків

1. Якщо хтось буде змушений представити свідків і вони, може трапитись, не побажають з'явитися на судове засідання, той, хто має потребу в них, має задовольнити їх і має при свідках запросити їх на судове засідання, щоб вони під клятвою засвідчили, що їм відомо.

2. Якщо вони не побажають прийти і якщо їх не затримує законна причина, кожному з них присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.

LIV. Про вбивство графа

1. Якщо хтось позбавить життя графа, присуджується до сплати 24 000 ден., що становить 600 сол.

LVI. Про неявку на суд

1. Якщо хтось зневажить і не з'явиться на суд або повільно виконуватиме те, що визначено рахінбургами (суддями), і не побажає погодитись ні через композицію (відшкодування збитків), ні якимось іншим способом, тоді позивач має викликати на суд перед особою короля. І там будуть 12 свідків, із яких нехай перші три поклянуться, що вони були там, де рахінбург присудив, щоб він пішов на випробування водою або зобов'язався заплатити композицію, і що він зневажив (постанову рахінбургів). А потім інші три мають поклястися, що після постанови рахінбургів про те, щоб він очистився або випробуванням водою, або сплатою композиції, вони були присутні при повторній пропозиції йому з'явитися на суд протягом 40 діб, починаючи з того дня, і він ніякого бажання не проявив, щоб виконати вимоги закону. Тоді позивач має викликати його перед особою короля, власне, протягом 14 діб, і при свідках мають поклястися, що вони були там у той час, коли він викликав його на суд і визначив йому певний термін. Якщо і тоді він не з'явиться, нехай ці 9 свідків під присягою, як ми вище говорили, дадуть свої свідчення. Також, коли він не з'явиться у той день, нехай (позивач) назначить йому певний термін, маючи трьох свідків при визначенні терміну. Якщо позивач виконав усе це, і відповідач в жоден із визначених термінів не побажав з'явитися, тоді нехай король, до якого він викликаний на суд, оголосить його поза своїм захистом. Тоді і сам винний і все його майно стає власністю позивача. І якщо до тих пір, поки він не заплатить всього, що з нього стягується, хто-небудь дасть йому хліба або проявить гостинність, навіть, якщо це буде його власна дружина, присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.

LVII. Про рахінбургів

1. Якщо хтось із рахінбургів, засідаючи на судовому зібранні, розбираючи тяжбу між двома особами, відмовляється сказати закон, необхідно, щоб позивач заявив їм: «Тут я закликаю вас постановити рішення у відповідності із Салічним законом». Якщо вони (знову) відмовляться сказати закон, семеро із цих рахінбургів до заходу сонця присуджуються до сплати 120 ден., що становить 3 сол.

3. Якщо ж рахінбурги ті будуть судити не по закону, той, проти кого вони винесуть рішення, нехай подасть на них позов, і якщо буде спроможний довести,

що вони судили не по закону, кожен із них присуджується до сплати 600 ден., що становить 15 сол.

LVIII. Про пригоршню землі

1. Якщо хтось позбавить життя людину і, віддавши усе майно, не буде спроможний заплатити те, що треба у відповідності із законом, він має представити 12 соприсяжників (які поклянуться у тому), що ні на землі, ні під землею він не має майна ніякого, окрім того, що вже віддав. І потім він має увійти у свій дім, набрати у пригорщі із чотирьох кутків землі, стати на порозі, повернувшись обличчям у середину будинку, і що землю лівою рукою кинути через свої плечі на того, кого він вважає своїм найближчим родичем.

Якщо батько і брати уже платили, тоді він має тією ж землею кидати на своїх, тобто на трьох найближчих родичів по матері і по батькові. Потім у одній тільки сорочці, без очкура, босий, з кілком у руці він має перескочити через загороду, і ці три (родичі по матері) повинні заплатити половину того, чого не вистачає для виплати потрібної за законом віри. Це ж мають зробити і три решта, які є родичами по батькові.

Якщо ж хтось із них буде надто бідним, щоб заплатити припадуючу на нього частку, він має у свою чергу кинути пригорщу землі на кого-небудь із більш заможних, щоб він заплатив усе по закону. Якщо ж і цей не буде мати чим заплатити решту, тоді той, хто узяв на поруки убивцю, має доставити його на судове засідання і так потім протягом чотирьох засідань має брати його на поруки. Якщо ж ніхто не поручиться у виплаті віри, тобто у відшкодуванні того, що він не заплатив, тоді він має заплатити віру своїм життям.

LIX. Про алоди

1. Якщо хтось помре і не залишить синів і якщо мати переживе його, нехай вона успадковує спадщину.

2. Якщо не буде матері і якщо він залишить брата або сестру, нехай успадковують спадщину.

3. У тому випадку, якщо їх не буде, сестра матері нехай успадковує спадщину.

Доп. 1-е. Якщо не буде сестри матері, нехай сестри батька успадкують спадщину.

4. І якщо потім з'явиться хто-небудь ближчий із цих поколінь, нехай успадковує спадщину.

5. Земельна ж спадщина ні в якому випадку не має дістатись жінці, вся земля нехай поступає чоловічій статі, тобто братам.

LX. Про бажаючого відмовитись від родичання

1. Він має з'явитися на судове засідання перед особою тунгіна і там зламати над своєю головою три гілки у лікоть довжиною. І він має у судовому

засіданні розкидати їх на чотири боки і сказати там, що він відмовляється від соприсяжництва, від спадщини і від усяких рахунків з ними. І якщо потім хто-небудь із його родичів або буде убитий, або помре, він не повинен брати участі у спадщині, або в сплаті віри, а спадщина його має поступити у скарбницю (державну).

LXII. Про віру за вбивство

1. Якщо буде позбавлений життя чийсь батько, половину віри нехай візьмуть його сини, а іншу половину нехай розподілять між собою найближчі родичі, як з боку батька, так і з боку матері.

2. Якщо з жодного боку, ні з боку батька, ні з боку матері не буде жодного родича, ця частка нехай відбирається на користь скарбниці.